

ut intelligamus illa in nos a Dei immensa charitate proficisci : nam cum Spiritus sanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perspicui potest eos effectus, qui proprie ad Spiritum sanctum referuntur, a summo erga nos Dei amore oriri.

Cur donum appelletur Spiritus sanctus.

X. Quare ex eo consequitur ut Spiritus sanctus *donum* appelletur; nam *doni* vocabulo significatur id quod benigne et gratuito, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcumque bona et beneficia a Deo in nos collata sunt (quid autem habemus, quod a Deo, ut inquit Apostolus (a) non acceperimus?) ea nobis Spiritus sancti concessu et munere data esse pio et grato animo agnoscere debemus. Ejus autem plures effectus sunt; nam ut mundi creationem, creaturarumque rerum propagationem et gubernationem omittamus de quibus in primo articulo commemoravimus vivificationem Spiritui sancto proprie tribui paulo ante demonstratum est, et Ezechielis testimonio confirmatur (b) : Dabo, inquit, vobis Spiritum, et vivetis.

Dona Spiritus sancti.

X. Præcipuos tamen et maxime proprios Spiritus sancti effectus propheta enumerat (c), Spiritum sapientiæ et intellectus; Spiritum consilii et fortitudinis; Spiritum scientiæ et pietatis, et Spiritum timoris Domini; quæ dona Spiritus sancti vocantur; interdum autem *Spiritus sancti* nomen eis tribuitur. Quare sapienter (d) divus Augustinus monet animadvertendum esse, cum in sacris litteris hujus vocis *Spiritus sancti* mentio fit, ut

(a) 1 Cor. 4, 7. — (b) Ezech. 37, 6. — (c) Isa. 41, 5. — (d) D. Aug. lib. 13, de Trinit. cap. 18 et 19.

dijudicare possimus, tertianne Trinitatis personam, an ejus effectus atque operationes significet; nam hæc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam Creatorem a rebus creatis differe credimus; atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce Spiritus sancti donis, christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possimus, an Spiritus sanctus in nobis sit.

Gratia justificans munus Spiritus sancti.

XI. Verum, præ cæteris eius amplissimis muneribus, gratia illa prædicanda est, quæ nos justos facit, (a) signatque Spiritu promissionis sancto qui est pignus hereditatis nostræ. Hæc enim mentem nostram ætissimo amoris vinculo Deo jungit (b); ex quo fit ut summo pietatis studio accensi, novam vitam instituamus ac (c) naturæ divinæ participes effecti, (d) filii Dei nominemur, et vere simus.

ARTICULUS IX.

Cur hic articulus diligenter explicandus.

I. *Credo sanctam Ecclesiam catholicam.* Quanta diligentia curare pastores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerantur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste sancto Augustino (e), prophætæ planius et apertius de Ecclesia quam de Christo locuti sunt, cum in eo multo plures errare ac decipi posse quam incarnationis sacramento præviderent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad simiæ imitationem quæ se hominem esse fingit, solos se catholicos esse profiterentur, et catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus

(a) Ephes. 1, 13, 14. — (b) Concil. Trid. sess. 6. — (c) 2 Petr. 1, 4. — (d) 1 Joan. 5, 1. — (e) S. Augus. in 1 s. 50, 15.

nefarie quam superbe affirmarent. Deinde, si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæresis periculum effugiet.

Quis vere sit dicendus hæreticus.

II. Non enim, ut quisque primum in fide percavit, hæreticus dicendus est; sed qui, Ecclesie auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur, cum igitur fieri non possit ut aliquis se hæresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent, omni studio pastores ut fideles, cognitio hoc mysterio, contra adversarii artes muniti in fidei veritate perseverent.

Nota. Pendet autem hic articulus a superiori; quia cum jam demonstratum sit Spiritum sanctum omnium sanctitatis fontem et largiorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confitemur.

Quid proprie nomine Ecclesie intelligendum.

III. Ac quoniam *Ecclesie* vocem Latini, a Græcis mutuati, post divulgatum Evangelium ad res sacras transtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum aperiendum est. Significat autem Ecclesia evocationem; verum scriptores postea usurparunt pro concilio et concione. Neque vero refert utrum populus ille veri Dei an falsæ religionis cultor existierit; in Actis enim de Ephesino populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset, dixisse: (a) Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi. Legitimam vocat Ecclesiam populum Ephesinum, Dianæ culti addictum. Neque solum gentes quæ Deum non noverunt, sed etiam malorum et impiorum hominum concilia interdum Ecclesia nominantur: (b)

(a) Act. 19, 39. — (b) Ps. 23, 5.

Odivi, inquit propheta, Ecclesiam malignantium et cum impiis non sedebo. Communi vero deinde sacrarum Scripturarum consuetudine, hæc vox ad rempublicam christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est; qui scilicet ad lucem veritatis et Dei notitiam per fidem vocati sunt, ut rejectis ignorantie et errorum tenebris, Deum verum et vivum pie et sancte colant, illique ex toto corde inserviant: atque ut unico verbo hæc res tota absolvatur, Ecclesia, ut ait sanctus (a) Augustinus, et populus fidelis per universum orbem dispersus.

Quæ mysteria in vocabulo Ecclesie contineantur.

IV. Nec vero levia mysteria in hoc vocabulo continentur: etenim in evocatione, quam *Ecclesia* significat, statim divinæ gratiæ benignitas et splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab aliis rebus publicis maxime differre; illæ enim humana ratione et prudentia nituntur, hæc autem Dei sapientia et consilio constituta est, vocavit enim nos intimo quidem Spiritus sancti afflatu qui corda hominum aperit, extrinsecus autem pastorum et prædicatorum opera ac ministerio.

Ecclesia quid a synagoga differat.

V. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio et possessio, is optime perspiciet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est congregato diceretur: nam, ut docet sanctus (b) Augustinus, hoc ei nomen impositum est, quia, pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena et caduca tantum bona spectaret. Quare merito christi-

(a) S. Aug. in Ps. 149. — (b) Aug. in Ps. 77 et 81.

stianus populus, non *synagoga*, sed *Ecclesia* dicitur, quia, terrenis et mortalibus rebus contemptis caelestes et aeternas tantummodo consecatur.

Alia nomina Ecclesiarum.

VII. Multa praeterea nomina, quae plena sunt mysteriis, ad christianam rempublicam significantam traducta sunt; nam et *domus* et *aedificium Dei* ab Apostolo vocatur (a): Si tardavero, inquit ad Timotheum, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis.

Primum. — *Domus* autem Ecclesia ideo appellatur, quia sit veluti una familia quam unus paterfamilias moderatur, et in qua est bonorum omnium spiritualium communio.

Secundum. — Dicitur etiam (b) *grex ovium Christi*, quarum ille ostium est et pastor.

Tertium. — Vocatur *sponsa Christi*: (c) Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios (d): Viri, diligite uxores vestras sicut et Christus dilexit Ecclesiam. Ac de matrimonio: Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.

Quartum. — Dicitur denique Ecclesia *corpus Christi*, ut ad (e) Ephesios et (f) Colossenses licet videre. Et haec singula plurimum valent ad fideles excitandos, ut se dignos immensa Dei clementia et bonitate prebeant, qui eos, ut populus Dei essent, elegit.

Ecclesia militans et triumphans.

VII. His vero explicatis, necesse erit singulas

(a) 1 Tim. 3, 15. — (b) Ezech. 34, 5. Joan. 10, 7. — (c) 2 Cor. 11, 2. — (d) Eph. 5, 25. — (e) Ephes. 4, 25. — (f) Col. 1, 24.

Ecclesiae partes enumerare earumque differentias docere, quo magis Deo dilectae Ecclesiae naturam, proprietates, dona et gratias populus percipiat, et ob eam causam sanctissimum Dei nomen laudare nunquam intermittat. Ecclesiae autem duae potissimum sunt partes, quarum altera *triumphans*, altera *militans* vocatur (a).

Quae triumphans.

VIII. *Triumphans* est cœtus ille clarissimus et felicissimus beatorum spirituum, et eorum qui de mundo, de carne, de iniquissimo dæmone triumpharunt, et ab hujus vitae molestiis liberi ac tuti aeterna beatitudine fruuntur.

Quae militans.

IX. *Militans* vero Ecclesia est cœtus omnium fidelium qui adhuc in terris vivunt: quae ideo *militans* vocatur, quod illi cum inmanissimis hostibus, mundo, carne, Satana, perpetuum sit bellum. (b) Neque ideo tamen duas esse Ecclesias censendum est; sed ejusdem Ecclesiae, ut antea diximus, partes duae sunt, quarum una antecessit, et celesti patria jam potitur: altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro conjuncta in sempiterna felicitate conquiescat.

In Ecclesia militante sunt et boni et mali.

X. Jam in Ecclesia militante duo sunt hominum genera, bonorum et improborum: et improbi quidem eorumdem Sacramentorum participes, eandem quoque quam boni fidem profitentur, vita ac moribus dissimiles; boni vero in Ecclesia dicuntur ii qui non solum fidei professione et

(a) Aug. Ench. 16. — (b) Aug. lib. 12 de Civ. Dei c. 9.

communione Sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ et charitatis vinculo inter se conjuncti et colligati sunt; de quibus dicitur (a): Cognovit Dominus, qui sunt ejus; possunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertinent (b): certo autem scire minime possunt.

Nota hoc. Quare existimandum non est Christum Salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, (c) cum ad Ecclesiam nos remisit, eique ut pareamus præcepit: nam cum illa sit incognita cui certum esse poterit, ad cujus judicium confugiendum et cujus auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur et improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum et divinæ Litteræ et sanctorum virorum scripta testantur, in quam sententiam scriptum est illud Apostoli (d): Unum corpus et unus spiritus.

Ecclesia quibus figuris et similitudinibus designata.

XI. Hæc autem Ecclesia nota est (e), urbi que supra montem sita comparata, quæ undique conspicitur. Nam cum illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantum, sed malos etiam complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet, veluti cum regnum cælorum, id est militantem Ecclesiam, (f) simile esse sagenæ in mare missæ commemorat; vel (g) agro in quo zizania superseminata sunt; vel (h) aræ in qua frumentum cum paleis continetur; vel (i) decem virginibus partim fatuis, partim pruden-

(a) 2 Tim. 2, 19. — (b) Conc. Trid., sess. 6, c. 12. — (c) Matth. 18, 17. — (d) Eph. 4, 4. — (e) Matth. 5, 25. — (f) Matth. 13, 47. — (g) Matth. 13, 25. — (h) Luc. 3, 17. — (i) Matth. 25, 1, 2.

tibus, sed multo ante etiam in arca Noe, in qua (a) non solum munda, sed etiam immunda animalia concludebantur, hujus Ecclesiæ figuram et similitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos et malos ad Ecclesiam pertinere catholica fides vere et constanter affirmet, ex eisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, utriusque partis diversam admodum rationem esse: ut enim paleæ cum frumento in arca confusæ sunt, vel interdum membra varie inter mortua corpori conjuncta, ita etiam mali in Ecclesia continentur.

Quinam ab Ecclesia excluduntur.

XII. Ex quo fit ut tria tantummodo hominum genera ab ea excludantur, primo infideles, deinde hæretici et schismatici, postremo excommunicati: ethnici quidem, quod in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec illius Sacramenti participes in populi christiani societate facti sunt; hæretici vero atque schismatici, quia ab Ecclesia desciverunt, neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam transfugæ ad exercitum pertinent, a quo defecerunt. Non negandum tamen quin in Ecclesiæ potestate sint, ut qui ab ea in judicium vocentur, puniantur, et anathemate damnentur. Postremo etiam excommunicati quod Ecclesiæ judicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertinent, donec resipiscant. De cæteris autem quamvis improbis et sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est, idque fidelibus tradendum assidue, ut si forte Ecclesiæ antistitem vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi certo sibi persuadeant.

(a) Gen. 7, 2. 1 Petr. 3, 20.

Privatæ familiæ, pastores et loca sacra etiam Ecclesia dicuntur.

XIII. Verum universæ etiam Ecclesiæ partes (a) Ecclesiæ nomine significari solent, ut cum Apostolus Ecclesiam quæ est Corinthi, Galatiæ, Laodicensium, Thessalonicensium nomina : privatas etiam fidelium familias *Ecclesias* vocat; nam (b) Priscillæ et Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari jubet; item alio in loco : Salutari vos, inquit, in Domino multum Aquila et Priscilla cum domestica sua Ecclesia. Ad Philemonem (c) etiam scribens eandem vocem usurpavit. Interdum quoque *Ecclesiæ* nomine ejus præsidēs ac pastores significantur (d) : Si te non audierit, inquit Christus, dic Ecclesiæ; quo in loco præpositi Ecclesiæ designantur; sed (e) locus etiam in quem populus sive ad concionem, sive alicujus rei sacræ causa convenit, *Ecclesia* appellatur. Præcipue vero in hoc articulo Ecclesia honorum simul et malorum multitudinem, nec præsidēs solum, sed eos etiam qui parere debent, significat.

Ecclesiæ proprietates.

XIV. Aperiendæ autem sunt fidelibus hujus Ecclesiæ proprietates, ex quibus licebit agnoscere quanto beneficio a Deo affecti sint quibus contingerit in ea nasci atque educari.

Prima ut una sit.

Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum describitur, ut una sit : (f) Una enim, inquit, est columba mea, una est speciosa mea. Vocatur autem una tanta hominum multitudo, quæ tam

(a) 2 Cor. 1, 1. Gal. 1, 2. Coloss. 4, 16. 1 Thessal. 1, 1. — (b) Rom. 11, 3. 5. 1 Cor. 16, 19. — (c) Phil. 2. — (d) Matth. 18, 17. — (e) 1 Cor. 11, 18. — (f) Cant. 6, 8.

longe lateque diffusa est ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt (a) : Unum enim Dominum, unam fidem, unum baptismum tantum esse prædicat; unus est enim ejus rector ac gubernator, invisibilis quidem Christus, quem æternus Pater (b) dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus.

Ad unitatem Ecclesiæ caput visibile requiritur.

XV. Visibilis autem is qui Romanam Cathedram Petri Apostolorum principis legitimus successor tenet; de quo fuit illa omnium Patrum ratio et sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesiæ constituendam et conservandam necessarium fuisse.

Quod præclare et vidit, et scripsit sanctus Hieronymus, contra Jovinianum iis verbis (c) : Unus eligitur ut, capite constituto, schismatis tollatur occasio; et ad Damasum : Facessat invidia : Romani culminis recedat ambitio; cum successore piscatoris et discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum, sequens, beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri communionem consocior. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est; si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluvio.

Quod et longe antea ab (d) Irenæo probatur, et (e) Cypriano, qui de unitate Ecclesiæ loquens, ait : Loquitur Dominus ad Petrum (f) : Ego, Petre, dico tibi quia tu es Petrus, et super hanc

(a) Eph. 4, 5. — (b) Eph. 1, 2, 23. — (c) S. Hieronymus, lib. 1 cont. Jovinianum in med. et Epist. 57. — (d) Iren., lib. 3 contra hæres., cap. 5. — (e) B. Cyprian. de Simpl. præl. in principio fere. — (f) Matth. 16, 18.

petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam; et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, et dicat (a) : Sicut misit me Pater, et ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum. Tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem auctoritate sua disposuit, etc.

Optatus deinde Milevitanus ait (b) : Ignorantia tibi adscribi non potest, scienti in urbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus; in quo uno cathedræ unitas ab omnibus servaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent ut jam schismaticus et prævaricator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.

Post vero Basilius sic scriptum reliquit (c) : Petrus collocatus est in fundamento : dixit enim : Tu es Christus Filius Dei vivi, et vicissim audiuit se esse petram; licet enim petra esset, non tamen petra erat ut Christus; nam Christus vere immobilis petra; Petrus vero propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis : sacerdos est, et facit sacerdotes; petra est, et petram facit, et quæ sua sunt largitur servis suis.

Postremo vero sanctus Ambrosius ait : Si quis obiciat Ecclesiam, uno capite, et sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere, in promptu responsio est. Ut enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus (nam ipse est qui baptizat, et qui absolvit, et tamen is homines Sacramentorum externos

(a) Joan. 20, 21. — (b) Optatus initio l. 2, ad Parmen.
— (c) Basil., hom. 29, quæ est de Pœnit.

ministros instruit); sic Ecclesie, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium et ministrum præfecit, nam cum visibilis Ecclesia, visibili capite egeat, ita Salvator noster Petrum universi fidelium generis caput et pastorem constituit, cum illi (a) oves suas pascendis verbis amplissimis commendavit, ut qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesie regenda et gubernanda potestatem habere voluerit.

Unitatem fidelium conservandi ratio.

XVI. Unus præterea idemque est spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios (b), qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem servandam eum Ephesios hortaretur, inquit (c) : Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis; unum corpus et unus spiritus. Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur, quæ oculis visum, auribus auditum, et aliis sensibus diversas vires subministrat, ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est (d). Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam vocati sumus; siquidem omnes eandem rem, nempe æternam et beatam vitam, speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est ac præ se ferenda (e) : Non sint, inquit Apostolus, in vobis schismata : atque (f) unum baptismum, quod quidem est christianæ fidei sacramentum.

Secunda ut sit sancta.

Altera proprietatis Ecclesie est, ut sit sancta :

(a) Joan. 21, 15. — (b) 1 Corinth. 12, 11, 12. — (c) Eph. 4, 3, 4. — (d) Ephes. 4, 4. — (e) 1 Corinth. 1, 10. — (f) Ephes. 4, 5.

petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam; et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, et dicat (a) : Sicut misit me Pater, et ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum. Tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem auctoritate sua disposuit, etc.

Optatus deinde Milevitanus ait (b) : Ignorantia tibi adscribi non potest, scienti in urbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus; in quo una cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent ut jam schismaticus et prævaricator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.

Post vero Basilius sic scriptum reliquit (c) : Petrus collocatus est in fundamento : dixit enim : Tu es Christus Filius Dei vivi, et vicissim audit se esse petram; licet enim petra esset, non tamen petra erat ut Christus; nam Christus vere immobilis petra; Petrus vero propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis : sacerdos est, et facit sacerdotes; petra est, et petram facit, et quæ sua sunt largitur servis suis.

Postremo vero sanctus Ambrosius ait : Si quis objiciat Ecclesiam, uno capite, et sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere, in promptu responso est. Ut enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus (nam ipse est qui baptizat, et qui absolvit, et tamen is homines Sacramentorum externos

(a) Joan. 20, 21. — (b) Optatus initio l. 2, ad Parmen.
— (c) Basil., hom. 29, quæ est de Pœnit.

ministros instruit); sic Ecclesiæ, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium et ministrum præfecit, nam cum visibilis Ecclesia, visibili capite egeat, ita Salvator noster Petrum universi fidelium generis caput et pastorem constituit, cum illi (a) oves suas pasceudas verbis amplissimis commendavit, ut qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesiæ regendæ et gubernandæ potestatem habere voluerit.

Unitatem fidelium conservandi ratio.

XVI. Unus præterea idemque est spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios (b), qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem servandam cum Ephesios hortaretur, inquit (c) : Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis; unum corpus et unus spiritus. Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur, quæ oculis visum, auribus auditum, et aliis sensibus diversas vires subministrat, ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est (d). Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam vocati sumus; siquidem omnes eandem rem, nempe æternam et beatam vitam, speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est ac præ se ferenda (e) : Non sint, inquit Apostolus, in vobis schismata : atque (f) unum baptisma, quod quidem est christianæ fidei sacramentum.

Secunda ut sit sancta.

Altera proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta :

(a) Joan. 21, 15. — (b) 1 Corinth. 12, 11, 12. — (c) Eph. 4, 3, 4. — (d) Ephes. 4, 3. — (e) 1 Corinth. 1, 10. — (f) Ephes. 4, 5.

quod a principe Apostolorum accepimus eo loco
(a) : Vos autem genus electum, gens sancta.

Ecclesia sancta est.

XVII. *Primo.* — Appellatur autem sancta, quod (b) Deo consecrata dedicataque sit; sic enim cætera hujuscemodi, quantum corpora sint, sancta vocari consueverunt, cum divino cultui addicta et dedicata sunt. Cujus generis sunt in lege veteri vasa, vestes et altaria; in qua (c) primogeniti quoque, qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati.

Nota. Nec mirum cuiquam videri debet Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores contineat, sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se fide et baptisate suscepto, Christo consecrarunt: quanquam in multis offendunt, et quæ polliciti sunt, non præstant, quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non seruent, nomen tamen artificum retinent. Quare divus Paulus Corinthios (d) sanctificatos et sanctos appellat in quibus nonnullos fuisse perspicuum est quos (e) ut carnales et gravioribus etiam nominibus acriter objurgat.

Secundo. — Sancta etiam dicenda est, quod veluti corpus cum sancto (f) capite Christo Domino, totius sanctitatis fonte conjungitur, a quo Spiritus sancti charismata et divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclare sanctus Augustinus interpretans verba illa propheta: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum (g): Audeat, inquit, et corpus Christi, audeat, et unus ille homo, cla-

(a) 1 Pet. 2, 9. — (b) Levit. 27, 28, 50. — (c) Exod. 15, 12. — (d) 1 Cor. 1, 2. — (e) 1 Cor. 5, 5. — (f) Eph. 4, 13, 16. — (g) S. Aug. in Psal. 85, 2.

mans a finibus terræ cum capite suo, et sub capite suo dicere: Sanctus sum: accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptismi, et remissionis peccatorum. Ac paulo post: Si christiani omnes, et fideles, in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit (a): Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis; si membra sunt facta corporis ejus, et dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt injuriam (b), cujus membra sancta sunt.

Tertio. — Accedit etiam, quod sola Ecclesia legitimum sacrificii cultum, et salutarem habet sacramentorum usum: per quæ tanquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit: Ita ut, quicumque vere sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possint. Patet igitur (c) Ecclesiam esse sanctam, ac sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, a quo sanctificatur, cujusque (d) sanguine abluitur. *De sanctitate Ecclesiæ vide Justin. mart. in utraque Apol. Tert. in Apolog. Aug. cont. Faust. c. 17. Gregor. Moral. l. 37, c. 7.*

Tertia ut sit catholica.

Tertia proprietates Ecclesiæ ea est, ut catholica, nempe universalis, vocetur, quæ appellatio vere illi tributa est: quoniam, ut testatur sanctus Augustinus (e): A solis ortu usque ad occasum unius fidei splendor diffunditur. Neque enim, ut in humanis rebus publicis, aut hæreticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est, verum omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive feminae, cha-

(a) Gal. 3, 27. — (b) Eph. 5, 26, 27, 50. — (c) Eph. 4, 1, 4. — (d) Eph. 1, 7. — (e) S. August. serm. 131 et 181. de Temp.

ritatis sinu complectitur. Quare scriptum est (a) : Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum. De Ecclesia dicit David (b) : Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Item (c) : Memor ero Rahab, et Babylonis scientium me; et : Homo natus est in ea. Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt, quandiu mundus existat, veram fidem profitentes, ac eandem Ecclesiam pertinent (d), quæ super fundamento Apostolorum fundata est ac prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Christo, qui fecit utraque unum, et pacem iis, qui prope, et iis, qui longe annuntiavit, constituti sunt et fundati. Universalis etiam ob eam causam dicitur, quod omnes qui salutem æternam consequi cupiunt, eam tenere, et amplecti debeant, non secus ac qui arcam, (e) ne diluvio perirent, ingressi sunt. Hæc igitur, veluti certissima regula tradenda est, qua vera et falsa Ecclesia iudicetur.

Ecclesie veræ a falsa dignoscendæ regula altera.

XVIII. Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apostolis ducit, Ecclesie veritatem agnoscimus; siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primum orta, sed ab Apostolis jam olim tradita, et in omnem orbem terrarum disseminata, ex quo fit ut nemo dubitare possit, impias hæreticorum voces longe a veræ Ecclesie fide abesse, cum doctrinæ Ecclesie, quæ ab Apostolis ad hanc diem prædicata est,

(a) Apoc. 5, 9, 10. — (b) Ps. 2, 8. — (c) Ps. 86, 4. — (d) Eph. 2, 20. — (e) Gen. 7, 7.

adversentur : Quare, ut omnes intelligerent quam esset Ecclesia catholica, Patres, in Symbolo illud divinitus addiderunt *Apostolicam*. De veræ Ecclesie notis, vide Aug. contra Epist. fundamenti cap. 4. Tertull. lib. 1. de Præscript.

Cur dicatur Ecclesia apostolica.

XIX. Etenim Spiritus sanctus, qui Ecclesie præsidet, eam non per aliud genus ministrorum, quam per apostolicum gubernat. Qui Spiritus primum quidem Apostolis tributus est, deinde vero summa Dei benignitate semper in Ecclesia mansit (a). Sed quemadmodum hæc una Ecclesie errare non potest in fidei ac morum disciplina tradenda, cum a Spiritu sancto gubernetur, ita cæteras omnes, quæ sibi Ecclesie nomen arrogant, ut quæ diaboli spiritu ducantur, in doctrinæ et morum perniciosissimis erroribus versari necesse est.

Ecclesie duæ figuræ.

XX. Sed quoniam magnam vim habent figura Veteris Testamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potissimum causa Apostoli his usi sunt; illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, parochi non prætermittent.

Prior. — In his autem illustrem significationem habet arca Noe (b) : quæ ob eam rem tantum divino jussu constructa est, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Ecclesiam ipsam significet : Quam Deus sic constituit, ut, quicumque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possent, qui

(a) Aug. contra Crescent., lib. 1, cap. 53. — (b) Gen. 8, 14.

vero extra illam essent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur.

Altera. — Alia figura est magna illa civitas (*a*) Jerusalem, cujus nomine Scripturæ sæpius sanctam Ecclesiam significant. Nimirum in illa sola offerre Deo sacrificia licebat, quia in sola etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam, verus cultus verumque sacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo possit.

Ecclesiam esse fide credendam et quomodo.

XXI. Jam illud etiam extremo loco de Ecclesia docendum erit, quam ratione nos credere Ecclesiam, ad articulos fidei pertineat, nam etsi quisvis ratione et sensibus percipit Ecclesiam, id est, hominum conventum in terris esse, qui Christo Domino addicti et consecrati sunt. Neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur, cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in sacramento ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non illius rationibus convicta, intelligere potest. Cum igitur hic articulus, non minus quam cæteri, intelligentiæ nostræ facultatem et vires superet, jure optimo confitemur, nos Ecclesiæ ortum, manerem, et dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

Ecclesiæ quis auctor.

XXII. Neque enim homines hujus Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimam petram ædificavit teste

(*a*) Gal. 4, 26. Heb. 12, 12. Deut. 12, 11, 12, 15, 14, 18, 21.

propheta (*a*): Ipse fundavit eam Altissimus: quam ob causam (*b*) hæreditas Dei, et (*c*) Dei populus appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non potest, ita etiam fide solum intelligimus, in Ecclesia (*d*) claves regni cælorum esse, eique (*e*) potestatem peccata remittendi, (*f*) excommunicandi, (*g*) verumque Christi corpus consecrandi traditam: deinde cives, qui in ea morantur (*h*) non habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere.

Ecclesiam credere oportet et non in Ecclesiam.

XXIII. Unam igitur Ecclesiam sanctam et catholicam esse necessario credendum est (*i*): Tres enim Trinitatis personas, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum ita credimus, ut in eas fidem nostram colloceamus. Nunc autem mutata dicendi forma sanctam, et non in sanctam Ecclesiam, credere profiteamur; ut hac etiam diversa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt, beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

Hæc articuli pars diligenter explicanda.

XXIV. *Sanctorum communionem.* Cum sanctus Joannes Evangelista de divinis mysteriis, ad fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit (*j*): Ut et vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo. Hæc societas in communionem Sanctorum sita est: de qua in hoc

(*a*) Ps. 86, 5. — (*b*) Ps. 2, 8. — (*c*) Osee, 2, 1. — (*d*) Matth. 16, 19. — (*e*) Joan. 20, 23. — (*f*) Matth. 18, 17. — (*g*) Heb. 15, 10 et d. — (*h*) Heb. 15, 11. — (*i*) Aug. serm. 151 de Temp. — (*j*) Joan. 1, 3.

articulo sermo habetur (a). Utinam vero in eo explicando Ecclesiarum præsides, Pauli et aliorum Apostolorum diligentiam imitentur. Est enim non solum quædam superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam, quis usus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat; omnia enim ejus rei causa pervestiganda sunt ac percipienda, ut in hæc tam amplam et beatam societatem Sanctorum admittamur, admissique constantissime perseveremus, cum gaudio gratias agentes Deo Patri (b), qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.

In quibus Sanctorum sita sit communio.

XXV. In primis igitur fideles docendi sunt hunc articulum esse illius, qui de una sancta Ecclesia catholica antea positus est, veluti explicationem quamdam: unitas enim spiritus, a quo illa regitur, efficit ut quidquid in eam collatum est, commune sit (c): omnium enim Sacramentorum fructus ad universos fideles pertinet: quibus Sacramentis, veluti sacris vinculis Christo connectuntur et copulantur: et maxime omnium baptismo, quo, tanquam janua, in Ecclesiam ingredimur. Hæc autem Sanctorum communione, Sacramentorum communionem intelligi debere Patres in Symbolo significant illis verbis (d): Confiteor unum baptisma. Baptismum vero in primis Eucharistia, et deinceps cætera Sacramenta consequuntur: nam etsi hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, cum Deo nos jungant illiusque participes cujus gratiam recipimus, efficiant; ma-

(a) Aug. in Joan. Tract. 52. — (b) Col. 1, 12. — (c) Aug., 1. 19 cont. Frustum, c. 21. — (d) Damasc., lib. 2, de Fide orthodox., cap. 12.

gis tamen proprium est Eucharistiæ, (a) quæ hæc efficit communionem.

Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcumque enim pie sanctæque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, et, ut illis prosint, charitate, (b) quæ non quærit quæ sua sunt, efficitur. Id vero cum sancti Ambrosii testimonio comprobatur, qui locum illum psalmi explanans: Particeps ego sum omnium timentium te ita inquit: (c) Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit ut diceremus: (d) Panem nostrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, sed omnium salutis et commodis prospiciemus.

Similitudo singularis.

XXVI. At vero hæc bonorum communicatio, membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris Litteris sæpe demonstratur, nam in corpore multa sunt membra; (e) sed etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec vero omnia eandem dignitatem habent, aut æque utiles et decoras functiones exsequuntur: nullique suum, sed totius corporis commodum atque utilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se et confixa sunt, ut si unum aliquo dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione et consensu doleant: si contra bene affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. Atque hæc eadem in Ecclesia

(a) 1 Cor. 10, 16 et d. — (b) 1 Cor. 13, 5. — (c) S. Ambr. in Ps. 118, serm. 8, v. 69. — (d) Matth. 6, 11. — (e) 1 Cor. 12, 14 et d.

licet contemplari, (a) in qua, etsi diversa sint membra, nempe variæ nationes, Judæorum, gentium, liberi et servi, pauperes et divites; cum tamen baptismo initiantur, unum corpus cum Christo fiunt, cujus ille caput est.

Nota. Unicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est, ut enim (b) alii in ea Apostoli, alii doctores, omnes vero publicæ utilitatis causa sunt constituti, ita aliorum est præesse ac docere: aliorum item parere, subjectos esse.

Qui in peccato mortali sunt quo communionis Sanctorum fructu priventur.

XXVII. At vero tot, tantisque muneribus, ac bonis divinitus collatis illi fruntur, qui in charitate vitam christianam degunt, justique et chari Duo sunt.

Membra vero mortua, nimirum homines sceleribus obstricti et a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant: sed cum sint mortua fructum spirituales, qui ad justos et pios homines pervenit, non percipiunt. Tametsi, cum in Ecclesia sint, ad amissam gratiam vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui spiritu vivunt et eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.

Gratiæ gratis datæ sunt dona communia.

XXVIII. Nec vero tantum communia sunt ea dona, quæ homines charos Deo ac justos reddunt; sed gratiæ etiam gratis datæ in quibus numerantur (c) scientia, prophetia, donum linguarum ac miraculorum, et cætera hujus generis, quæ

(a) Aug. in Ps. 70, serm. 2. — (b) 1 Cor. 19, 28. — (c) 1 Cor. 14, 6.

dona malis etiam hominibus, non privatæ, sed publicæ utilitatis causa ad ædificandam Ecclesiam conceduntur: nam sanitatis gratia, non illius, qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem a vero christiano homine possidetur, quod sibi cum cæteris omnibus commune esse non existimare debeat; quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti ac parati esse debent: nam (a) qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subvenerit, is Dei charitatem non habere plane convincitur. Quæ cum ita se habeant satis constat, eos, qui in hac sancta communione sunt, quadam felicitate perfrui et vere illud dicere posse: (b) Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini; et (c): Beati qui habitant in domo tua, Domine!

ARTICULUS X.

Fides articuli necessaria ad salutem.

I. *Remissionem peccatorum.* Nemo est qui, cum videat hunc articulum de remissione peccatorum, in cæteris fidei articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solum divinum aliquid mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maxime necessarium contineri: nam ante declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad christianam pietatem aditum patere. Verum si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit quod Salvator noster paulo ante ascensum in cælum de ea re testatus est, cum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent Scripturas: (a) Oportebat, inquit,

(a) 1 Joan. 5, 17. — (b) Psal. 83, 9 — (c) Ps. 93, 5.

Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine hujus pœnitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes incipientibus ab Hierosolyma.

Munus parochi in hoc articulo explicando.

II. Quæ verba si parochi animadverterint, facile intelligit, cum cætera, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda sint, tum vero præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Domino necessitatem impositam esse. Munus igitur parochi erit, quod ad hunc locum atinet, docere, non solum peccatorum remissionem in catholica Ecclesia reperiri, de qua Isaias prædixerat (b): Populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas (c): sed etiam potestatem peccata remittenti in ea esse.

Notent confessarii.

Qua si rite et secundum leges a Christo Domino præscriptas sacerdotes utantur, vere peccata remitti et condonari credendum est.

Culpæ et pœnæ remissio sit in baptismo.

III. Hæc autem venia, cum primum fidem profiteres sacro baptismo abluimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, sive ea origine contracta, sive quid propria voluntate omissum vel commissum sit, aut pœnæ persolvendum relinquantur. Verum per baptismi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur, (d) quin potius, cum unicuique adversus concupiscentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non desinit, pugnandum sit, vix ullum reperias,

(a) Luc. 24, 46. — (b) Isa. 55, 24. — (c) Aug. Homil. 49, c. 8. — (d) Conc. Trid., sess. 5, can. 5. Aug. 1, 2, de Peccat. merit., c. 23.

qui vel tam acriter resistat, vel tam vigilanter salutem suam tueatur, ut omnes plagas vitare possit.

Claves regni cœlorum Ecclesiæ traditæ.

IV. Cum igitur necesse fuerit in Ecclesia potestatem esse peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptismi sacramento, claves regni cœlorum illi conceditæ sunt, quibus possint unicuique pœnitenti, etiamsi usque ad extremum vitæ diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sacris Litteris habemus; nam apud sanctum Matthæum Dominus ita ad Petrum loquitur: (a) Tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis. Item: (b) Quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cœlo; et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in cœlo. Deinde sanctus Joannes testatur Dominum, cum insufflasset Apostolis, dixisse (c): Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.

Nullum peccatum quin possit in Ecclesia remitti.

V. Neque vero existimandum est hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse: nullum enim tam nefarium facinus, vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat: (d) quemadmodum etiam nemo adeo improbus et scelestus fuerit, quem si errorum suorum vere pœniteat, certæ ei veniæ spes proposita esse non debeat.

(a) Matth. 16, 19. — (b) Matth. 18, 18. — (c) Joan. 20, 25. — (d) Ambros., lib. 1 de Pœnit., c. 1 et 2. Aug. in Ench., c. 93.

Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, ut præfinito solum aliquo tempore ea uti liceat; nam quacumque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, rejiciendum non esse docuit Salvator noster, cum (a) principi Apostolorum interroganti quoties peccatoribus agnoscendum esset, an septies, repondit: Non septies, sed usque septuagies septies.

Hæc potestas est penes episcopos et sacerdotes.

VI. Verum si ministros divinæ hujus potestatis spectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed episcopis tantum et sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit. (b) Idem etiam censendum erit quod ad rationem ejus potestatis exercendæ pertinet: nam per sacramenta solum, si eorum forma servetur, peccata remitti possunt, aliter vero nullum jus a peccatis solvendi Ecclesiæ datum est, ex quo sequitur, tum sacerdotes, tum sacramenta ad peccata condonanda veluti instrumenta valere; quibus Christus Dominus auctor ipse et largitor salutis, remissionem peccatorum et justitiam in nobis efficit.

Remissio peccatorum quanta sit gratia.

VII. Ut autem fideles cælestis hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiæ donatum est, magis suspiciant, atque ad ejus usum et tractationem, ardentiori pietatis studio accedant, conabitur parochus hujus gratiæ dignitatem et amplitudinem demonstrare, ea autem ex hoc possimum perspicitur, si cujus virtutis sit peccata remittere, et homines ex injustis justos reddere, diligenter expositum fuerit (c). Constat enim in-

(a) Matth. 18, 21, 22. — (b) Trid., sess. 14, cap. 6. Hieron. Epist. 1, post med. Ambr. de Cain et Abel. c. 4. — (c) Trid. sess. 6, c. 7, et sess. 14, 1, 2. Aug. Tract. 72, in Joan.

finita et immensa Dei vi hoc affici, quam eandem in excitandis mortuis, et in mundi creatione necessariam esse credimus. Quod si etiam, ut (a) Augustini sententia confirmatur, majus opus existimandum est aliquid ex impio pium facere, quam cælum et terram ex nihilo creare, cum ipsa creatio non nisi ex infinita virtute possit existere, consequens est, ut multo magis peccatorum remissio infinitæ potestati tribuenda sit. Quare verissimas esse priscorum Patrum voces agnoscimus, quibus contentur ab uno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem quam ad summam ejus bonitatem et potentiam, tam mirificum opus referendum esse. (b) Ego sum, inquit ipse Dominus per prophetam, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas. Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debita servare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, nisi a creditore, pecunia quæ debetur remitti potest: ita, communi Deo peccatis obstricti simus, siquidem quotidie oramus: (c) Dimitte nobis debita nostra, perspicuum est a nemine, præter illum, debita nobis condonari posse.

Potestatem dimittendi peccata primus habuit Christus.

VIII. Hoc vero admirabile et divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum est. Primus omnium Christus Salvator noster, ut homo, cum idem verus Deus esset, hoc munus a cælesti Patre traditum accepit: (d) Ut sciatis, inquit, quia Filius hominis habet po-

(a) Aug. lib. 1, de Pecc. merit. c. 25, l. 50. Hom. 15. Ambr. de Abel. cap. 4. — (b) Isa 43, 25. — (c) Matth. 6, 12. — (d) Matth. 9, 6. Marc. 2, 9, 10.

testatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico : Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam. Cum igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cœlum ascenderet, ut ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatem episcopus et presbyteris in Ecclesia concessit, quanquam, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, cæteri, ut ejus ministri, peccata dimitunt.

Potestas remittendi peccata maximum donorum Christi.

IX. Quamobrem si, quæ infinita virtute effecta sunt, maxime admirari et suspicere debemus, satis intelligimus pretiosissimum hoc munus esse quod Christi Domini benignate Ecclesiæ donatum est, sed ipsa etiam ratio, qua Deus, clementissimus Pater, mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit, sanguine enim unigeniti Filii sui scelera nostra expiari voluit, ut poenam, quam nos pro peccatis commuerimus, ultro ille persolveret, (a) justusque pro injustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur. Quare cum animo cogitabimus (b) nos non corruptibilibus auro et argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati, facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quæ inexplicabilem Dei providentiam summamque erga nos charitatem ostendit.

Peccatum mortale quantum malum.

X. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat necesse est, nam qui Deum

(a) 1 Pet. 5, 18. — (b) 1 Pet. 1, 18, 19.

mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritum ex Christi morte et cruce consecutus est, statim amittit, et omnino paradisi aditu, quem prius interclusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem cum in mentem venit, facere non possumus quin humanæ miseræ consideratio vehementer sollicitos nos habeat. Verum si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, quæ Ecclesiæ divinitus tributa est, et hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatem credamus, ut possit divina ope adjunctus in pristinum dignitatis statum restitui : tunc vero cogitur summo gaudio et lætitia exsultare, et immortales Deo gratias agere. Ac profecto, si grata et jucunda medicamenta videri solent quæ medicorum arte et industria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur, quanto jucundiora esse debent ea remedia quæ Dei sapientia ad animorum curationem atque adeo ad vitam reparandam instituit; cum præsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, sed certissimum his qui sanari cupiunt, salutem afferant.

Beneficio remissionis peccatorum diligenter utendum.

XI. Erunt igitur fideles hortandi, postquam tam ampli et præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam studeant ad suum commodum religiose convertere. Vix enim fieri potest ut qui re utili et necessaria non utatur, eam contemnere non existimetur, præsertim vero cum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re traderit Ecclesiæ, ut omnes hoc salutari remedio uterentur. Nam quemadmodum nemo sine baptismo expiari potest, ita quicumque baptismi gratiam, mortiferis sceleribus amissam recuperare

voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pœnitentiæ sacramentum, confugiat necesse est.

Facilitatis veniæ obtinendæ non abutendum.

XII. Verum hoc loco admonendi sunt fideles ne tam ampla veniæ facultate proposita, quam etiam nullius temporis termino definitur declaravimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad reipiscendum tardiores reddantur: in altero enim cum injuriosi: (a) Et contumeliosi in hanc divinam potestatem manifeste deprehendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiam suam impertiatur; in altero vero magnopere verendum est ne, morte præoccupati, frustra peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate et procrastinatione merito amiserunt.

ARTICULUS XI.

Fides hujus articuli quam necessaria.

I. *Carnis resurrectionem.* Magnam hujus articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam id maxime ostendit, quod divinis Litteris non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur. Quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamento salutis nostræ spem nixam esse, nam ut Apostolus ratiocinatur: (b) Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit; quod si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est et fides vestra. In eo igitur explicando parochus non minus operæ et studii ponet quam in eo evertendo multorum impietas laboravit,

(a) Aug. in Joan. Tract. 53 et lib. 50, Homil. 41. Ambros. lib. 2, de Pœnit. c. 1, 2 et 11. — (b) 1 Cor. 15, 15, 14.

magnas enim et præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare paulo post demonstrabitur.

Cur hominum resurrectio carnis resurrectio appelletur.

II. Sed hoc imprimis attendere oportebit, resurrectionem hominum in hoc articulo carnis resurrectionem appellari, quod quidem sine causa factum non est, nam docere volurunt Apostoli id, quod necessario ponendum est, animam esse immortalem; quare ne quis forte eam simul cum corpore interis, utrumque vero in vitam revocari existimaret, cum animam plurimis sacrarum Litterarum (a) locis immortalem esse plene constet, ob eam rem carnis tantum suscitandæ mentio in articulo facta est, et quanquam sæpe etiam in sacris Scripturis caro integrum hominem, ut est apud Isaiam: (b) Omnis caro fœnum: et apud sanctum Joannem: (c) Et Verbum caro factum est, significet: hoc tamen loco carnis vox corpus declarat, ut duarum partium, animæ et corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus corrumpi, et in pulverem terræ, ex qua compactum est redire, animam vero incorruptam manere intelligamus.

Anima non dicenda est resurgere.

III. At vero cum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprio non dicitur resurgere, carnis quoque mentio facta est illius hæresis confutandæ causa, quæ vivo Apostolo (d), Hymenæi et Phileti fuit, qui asserbant, cum de resurrectione in Scripturis sacris ageretur, nonde

(a) Sap. 2, 25 et 3, 4 Matth. 10, 21 et 22, 51. — (b) Isa. 40, 6. — (c) Joan. 1, 14. — (d) 1 Tim. 2, 17.